

İLKÖĞRETİM OKULLARININ 6, 7, 8. SINIFLARINDA SEÇMELİ DERSLER

Doç. Dr. Gülten ÜLGEN (*)

Birey bir taraftan kendi toplumu ve dünya toplumunun bir üyesi olarak uyumlu bir yaşam için gerekli ilgi, beceri ve duygusal özellikleri bir bütünlük içinde kazanma; diğer taraftan da kendi ilgi ve yeteneklerini tanıma, geliştirme, hangi işleri daha iyi yapabileceğini yordayabilme ve gelecekteki eğitimini planlayabilmek için gerekli davranışları kazanma ihtiyacındadır. Eğitim kurumlarının sorumluluğu ise, birbirinden farklı özellikte olan öğrencilerin doğal olarak farklı olan ihtiyaçlarını, çeşitlendirilmiş eğitim programları uygulayarak karşılamaktır. İnsanlar farklı yaşlarda farklı gelişim özeliği gösterdiği için, eğitim programlarının hazırlanmasında yaş faktörü dikkate alınır. Bu nedenle, seçmeli dersler de öğrencilerin yaş düzeyleri ve gelişim ihtiyaçları dikkate alınarak incelenmelidir.

İLKÖĞRETİM OKULLARININ 6, 7, 8. SINIFLARI VE ÖĞRENCİ

Bu sınıflar bireyi çocukluktan ergenliğe, ilköğretimden ortaöğretime geçiren bir köprü gibidir. İlk önce bu köprüden geçmekten olan öğrencinin özellikleri nelerdir sorusuna cevap arayalım.

Öğrenci Özellikleri:

Öğrenciler bu dönemde organizmalarında meydana gelen biyo-kimyasal değişmelerin etkisiyle, değişen kendilerini tanıma ve araştırma çabasında olan; intellektüel açıdan soyut düşünme sürecinde filizlenmiş bir kişilik özeliği gösterirler (Gardner, 1978). Onun karışık sosyal ve duygusal değişmelerle, dünyayı önceki yıllardan çok farklı görmeye başladığı bu zamanda, kendi güçlerini araştırması ona yeni bir nitelik kazandırır (Sara, 1989). Öğrenci tüm güçlerini keşfedebildiği, onları çevresiyle olan etkileşim sürecinde etkili biçimde kullanabildiği, ölçüde uyumlu ve güçlü bir ben kavramı geliştirebilecek ve kendini gerçekleştirmede sağlam adımlar atabilecektir. Wishkoshi (1987), sekizinci sınıf öğrencilerinin kendi ilgi ve yetenek-

---

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

lerini analiz ederek, iş dünyasının ve iş fırsatlarının farkındalığını geliştirmesi, karar vermenin esaslarını öğrenmesi ve bir eğitim planı geliştirme gücünde olması gerektiği kanısındadır. Bu gerekler zorunlu eğitimin sekiz yıl olduğu her yerde geçerlidir. Çünkü, zorunlu eğitimin sonunda birey kendisine bir yol seçmek zorundadır. Hangi tür bir eğitime yönelmelidir?

İşte bu sınıflarda, öğrenci kendisine sunulan dersler ve ilgili faaliyetlerde edindiklerinin sonucunda kendi kendine uygun bir eğitim planı yapabilir veya yapamayabilir. Ya da hangi ölçüde yeterli bir plan yapabilecektir? Doğan ve Külahçının ilköğretim okullarında öğrenci, veli ve öğretmen görüşü toplayarak yaptığı bir araştırmada, öğrencilerin ilköğretimin birinci döneminde % 61.1'nin, ikinci döneminde ise % 39.7'sinin devam edecekleri okul konusunda kararsız olduklarına işaret edilmektedir. Gidecekleri okulu planlayanların kararlarının ne kadar yeterli olduğu da bilinmemektedir. Bu yeterliliği etkileyen elbette çeşitli faktörler vardır. Bunlardan bir tanesi de eğitim programlarındaki zorunlu derslerin sayısının çok, seçmeli ders çeşidinin sınırlı oluşu ve bu derslerin beceri kazanma amacını güdmesidir. Vatandaşlık eğitimi için belli sayıda zorunlu derslere ihtiyaç vardır. Ama, öğrencilerin geleceğe yönelik kişisel gelişimlerini planlayabilmeleri için, çeşitli alanları tanımaya ve bu alanlarda kendi ilgi, yetenek ve kapasitelerini sınamaya; kendi doğal meraklarını doyurmaya; ve soru sormaya hakları vardır. Bu nedenle onlara yardım edilmeli, çocukluktan ergenliğe geçişi sağlayan 6, 7 ve 8 nci sınıflarda seçmeli derslere gereken yer verilmelidir. Düşünme yeteneğinin hızla geliştiği bu dönemde, onlar akademik ve mesleksi açıdan ulaşabilecekleri olasılıklarla donatılmalıdırlar.

SEÇMELİ DERSLER

John Frank'a göre, iki türlü seçmeli ders vardır: (1) Araştırmalık seçmeli dersler (exploratory/elective), (2) Seçmeli dersler (elective). Birinci grupta ifade edilen seçmeli dersler öğrencinin çevresini ve kendi ilgi-yeteneklerini tanımasına, aramasına-araştırmasına yöneliktir. İkinci grup seçmeli dersler ise, öğrencinin belli alanlarda yoğunlaşmasını, öğrenmeyi güçlendirmesini sağlamaya yöneliktir. Orta okul sıralarında birinci grup seçmeli dersler gerekli görülmektedir. Bu nedenle burada sadece birinci grup seçmeli derslerin özellikleri açıklanmıştır.

Seçmeli (exploratory), Derslerin Özellikleri :

- Öğrenciye sunulan dersler çeşitli alanları temsil etmelidir. Örneğin, güzel sanatlar, endüstriyel sanatlar, fen bilimleri sosyal bilimler, matematik, yabancı dil gibi... Londra'da "West Lea" okulunda uygulanan seçmeli dersler (a) iş dünyası,

(b) bireysel ve toplumsal eğitim, (c) endüstriyel, sosyal ve çevresel çalışmalar, (d) yaratıcı estetik gelişme, (e) bilgisayar alanlarından örneklenmiştir.

- Dersin adı ne olursa olsun, araştırma kavramını işlemeyi gerektiren belli elementleri içermelidir.
- Tüm öğrenciler sunulan seçmeli derslerin tamamını almalıdır.
- Bu dersler hazırlanış şekli muhtevanın öğretimi ile ilgili değildir.
- Önkoşulu yoktur.
- Farklı sınıflardan hatta farklı okullardan öğrenciler aynı grupta bir alanla ilgili inceleme yapabilirler.
- Bu derslerde öğrenciye muhteva ile ilgili bilgi ve beceri kazandırmak amaçlanamaz.

Seçmeli dersler okulun bulunduğu yörenin özellikleri, okulun olanakları dikkate alınarak planlanmalıdır. Bu dersler mini kurslar niteliğinde organize edilebilir.

Seçmeli (exploratory) derslerin öğrenciye sağladığı yararlar :

Bu tür dersler öğrenciye çevresini ve kendini tanımanın dışında bazı yararlar sağlar:

- Güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlardaki araştırmalar öğrencinin estetik, takdir ve pratik yaşam becerisini geliştirir.
- Öğrencilerin bir işi seçme ve başlatmayı tecrübe edinmelerine fırsat verir.
- Öğrenciyi farklı sınıflardan farklı yetenekteki öğrencilerle karşılaştırır. Etkileşimi geliştirir.
- Öğrencilerin hoş vakit geçirmeleri için, faaliyetler ve olumlu ilgiler geliştirmelerine yardımcı olur.
- Çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde, uyum ihtiyacını karşılamak için önemli bir yaratıcılık kapısı açar.

KIZ MESLEK ORTA OKULU İÇİN HAZIRLANAN DENEMELİK BİR SEÇMELİ/EXPLORATORY DERSLER MODELİ

Kız Meslek Orta Okulları için hazırlanan bu denemelik seçmeli dersler modelinin fonksiyonu, öğrencilerin sekizinci sınıfın sonunda kendi ilgi, yetenekleri

doğrultusunda hangi tür eğitime yöneleceklerine karar vermelerini sağlamaktır. Çalışmanın iki boyutu vardır. (1) Birinci boyutunda, seçmeli derslerin organizasyonu, faaliyetlerin planlanması, öğrenci başarısının değerlendirilmesi ve öğretmen yetiştirme ele alınmıştır. (2) İkinci boyutu ise, öğrenci rehberlik hizmetleri ile ilgilidir: Öğrencilerle ilgili bilgi toplama ve öğrencilerin sekizinci sınıfın sonunda kendi eğitimlerine karar vermede kullanabilecekleri araçları geliştirme ve kullanımı sağlama gibi çalışmalar ele alınmıştır. Bu sunuda konunun birinci boyutu ile ilgili bilgiler verilecektir. Ancak öğretmen yetiştirme konusu bunun dışında tutulmuştur.

SEÇMELİ DERS GRUPLARI VE ORGANİZASYONU

Halen uygulanmakta olan Kız Meslek Ortaokullarında haftada 8 saatlik seçmeli ders bulunmaktadır. Bu sürenin kullanımı ile ilgili eğitim programına alınan dersler, yörede yapılan ihtiyaç belirleme çalışmalarına ve lise düzeyindeki okulların fonksiyonlarına dayanarak seçilmiş ve belli gruplarda -iş alanlarında bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Hem teknisyenlik düzeyinde ilgi ve yetenek gerektiren konular, hem de orta ve üst kademedeki mesleklere taban oluşturan matematik ve fen bilimleri gibi konular seçmeli dersler kapsamına alınmıştır.

Seçmeli Ders Grupları :

<i>Tarım ve Beslenme</i>	<i>Ticaret</i>	<i>Spor ve Sanat</i>	<i>Endüstri</i>
İpekböcekçiliği	Muhasebe	Tiyatro	Hazır giyim
Besin Teknolojisi	Bankacılık	Müzik	
Fidencilik	Tur operat.	Resim	
Arıcılık	Sekreterlik	Beden Eğitimi	
Su Ürünleri	Kooperatif	Beden Eğitimi	
<i>Matematik</i>	<i>Fen</i>	<i>Sosyal Bil.</i>	<i>Dil</i>
Matematik	Elektrik	Tarih	Türkçe
Bilgisayar	Fen Bilim.	Coğrafya	Yabancı
<i>El Sanatları</i>	<i>Eğitim ve Sağlık</i>		
Örgü	Çocuk gelişimi ve okul öncesi eğ.		
Dokuma			
Ağaç işleri	Ev ekonomisi eğ.		

Seçmeli Derslerin Seçimi ve Organizasyonu :

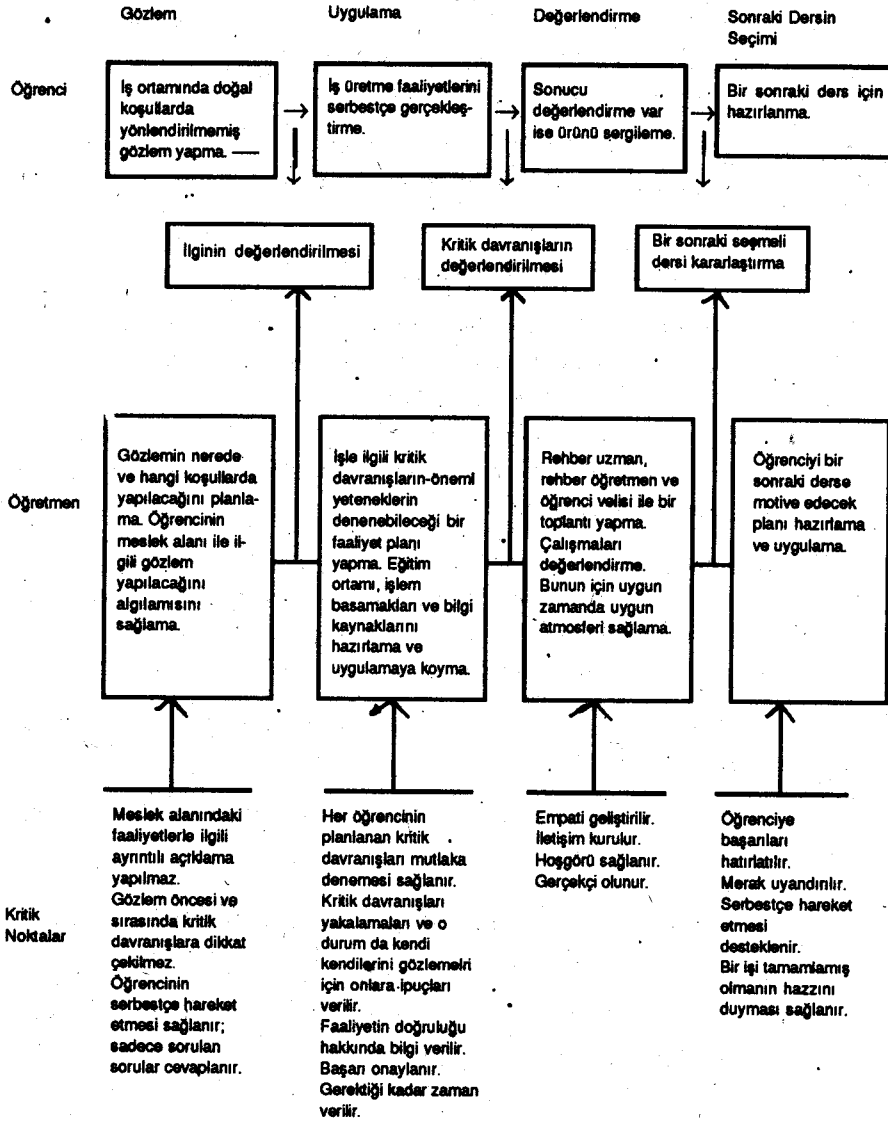
Seçmeli dersler modeli danışma kurulunun önerileri doğrultusunda, Proje kapsamında oluşturulan Merkez ve Yöre Koordinatörlük kurullarının desteği ile Besni Kız Meslek Lisesi yöneticileri ve öğretmenlerince planlanmakta ve uygulanmaktadır. Ders seçimi ve organizasyonu ile ilgili ilkeler aşağıdadır:

- Altı ve yedinci sınıf öğrencileri sunulan seçmeli derslerin tamamını almalıdır. Sekizinci sınıfta ise istedikleri, ilgi duydukları dersleri ikinci kez alabilmelidirler.
- İkinci kez alınan dersler ilk alınan dersle aynı içerikte olmamalı.
- Öğrencinin kendi tercihi esas olmakla birlikte, seçenekler ve öğrencinin yapabileceği faaliyetler konusunda, rehberlik uzmanı ve sınıf öğretmeni her ders yılı başında öğrenci ve öğrenci velisi ile bir toplantı yapmalıdır. Bu toplantıda öğrencinin çevresindeki meslek alanlarını ve kendi ilgi-yeteneklerini tanımaları için nasıl bir inceleme ortamı yaratılacağı açıklanmalı; velinin bu karara katılması sağlanmalıdır.
- Yerleşim bölgesindeki tüm okulların öğrenci sayıları okullardaki öğretmen ve derslik olanakları, yörede ihtiyaç duyulan meslek alanları, çevredeki iş yerlerinin kullanılma olanakları incelenerek her yıl kapsamlı bir plan yapılmalıdır; gerçek iş ortamında uygulanmalıdır.
- Dersler konunun özeliğine göre, gerektiğinde mini kurslar olarak düzenlenebilmelidir.
- Organizasyonda esneklik esastır, gerektiğinde mesai dışı zaman kullanılmalıdır.

SEÇMELİ DERS FAALİYETLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu derslerin faaliyetlerinin gerçek ortamda yaparak-yaşayarak öğrenmeye dayandırılması esastır. Söz konusu öğrenme öğrencinin içerikle ilgili bilgileri değil, çevresini ve belli meslek alanlarında kendi ilgi ve yeteneklerini- işlerin gerektirdiği kritik davranışları ne kadar yapabildiğini öğrenmesidir. Bu nedenle öğrencilerin ilgileri ve alanla ilgili kritik davranışları ne derece gerçekleştirebildikleri öğrenci ile birlikte ölçülmelidir. Seçmeli ders faaliyetlerinde aşağıdaki yol izlenmelidir:

Seçmeli Ders Faaliyetleri

Seçmeli dersler, alanın uzman öğretmeni ve/veya usta öğretici tarafından sunulur. Her gruptaki öğrenci sayısı ortalama 10-15'i geçmemelidir. Ancak dersin özelliğine göre bu sayı değişebilir.

Seçmeli Derslerin Değerlendirilmesi

Değerlendirilecek öğrenci özellikleri :

1. Öğrencinin faaliyet alanına ilgisi.
2. Öğrencinin meslek alanındaki kritik davranışlara erişimi düzeyi.

Ölçme araçları :

1. İlgili gözlemek için beş aralıklı bir ölçek : Öğretmen bu ölçeği öğrencinin görme alanının dışında cevaplar.
2. Öğrencinin ilgisine işaret eden açık uçlu sorular: Öğrenci bu soruları başkasının etkisinde kalmadan kendi algularına dayanarak cevaplar.
3. Meslek alanlarıyla ilgili kritik davranışların bulunduğu beş aralıklı bir derecelendirme ölçeği: Bu ölçek hem öğretmen hem de öğrenci tarafından ayrı ayrı başkalarının etkisinde kalmadan, bağımsız olarak cevaplanır.
4. Ürünün değerlendirilmesi için, iş standardına uygun geliştirilmiş beş aralıklı bir ölçek. Öğretmen öğrenci ve gerek duyulduğunda gruptaki diğer öğrencilerce cevaplanır.

Ölçeklerden elde edilen puanların değerlendirilmesi :

1. Öğrencinin meslek alanları ile ilgisine işaret eden bilgiler öğrenci merkezinde kendi dosyalarında korunur.
2. Öğrencilerin kritik davranışları ve meydana getirdikleri ürünle ilgili puanlar bağıl değerlendirme yoluyla nota dönüştürülür.
3. Seçmeli derslerden alınan notların aritmetik ortalamaları alınır ve diğer derslerin not ortalamalarına ilave edilir. Tüm derslerin aritmetik ortalaması öğrencinin sınıf geçme derecesini verir.
4. Seçmeli derslerden sınıfta kalınmaz.

Not: Bu modelde seçmeli derslerin haftada 8 saat olması önemli bir faktör değildir. Uygulama bitiminde model başarıyla sonuçlanabilir ise, ilköğretim okullarının ikinci kısmına genellenebilir.

KAYNAKLAR

- Doğan, Hıfzı., Klahçı, Sadiye, 1986: İlkretim okulu araştırması. Milli Eğitim Bakanlığı, İlkretim Genel Mdrlđ. Ankara.
- Frank, John. 1976: Complete Guide to Co-Curricular Programs and Activities for the Middle Grades. Parker Publishing Company, NY.
- Gardner, H. 1978: Developmental Psychology. Little, Briwn, USA.
- Lake, Sara 1989: Exploratory and Elective Courses in the Middle Level School. California Leaue of Middle Schools, USA. (Report).
- Triggs, Eric 1988: The Quest for Pre-Vocationalism: New Directions. The vocational Aspect of Education (April 1988) volume XL. No. 106.
- Warnock, Mary 1979: Education A Way Ahead. Basil Blackwell UK.
- Wishkoshi, S 1987: PREP. Planning to Realize Educational Potantional. Maine Occupational Information Coordinating Committee, Vocational Curriculum Resource Center of Maine, USA.